

Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ № 3-4 (28-29) 2016 Гуманитарные науки

ՀՏԴ 378 : 7. 072

ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ
ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՕՐԻՆԱԶՄՓՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Լ.Ա.ԻՍԿՈՅԱՆ

Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական
համալսարան,
0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17
Lilit.iskoyan@mail.ru

Հոդվածում քննարկված են արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման առանձնահատկությունները և օրինաչափությունները, բացահայտված են դրանց վրա ազդող հիմնական գործոնները:

Բանալի բառեր. Գեղարվեստական կրթություն, ստեղծագործական կարողություններ, գործոններ, առանձնահատկություններ, օրինաչափություններ, ստեղծագործական-մասնագիտական կոմպետենցիաներ:

Ներկայացվել է խմբագրություն 10.08.2016թ.

Գեղարվեստական կրթության ֆակուլտետի ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը, որպես բուհի կրթական գործընթացի կարևորագույն բաղադրիչ հենվում է ստեղծագործական ընդունակությունների, ստեղծագործական ներուժի, ստեղծագործական միջավայրային պայմանների, մասնագիտական հենքային գիտելիքների և ստեղծագործական-մասնագիտական կոմպետենցիաների զարգացվածության մակարդակի վրա:

Արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորված է մի շարք գործոններով: Ուսանողների ստեղծագործական կարողությունները ձևավորվում են ինչպես կրթական գործընթացում, այնպես էլ գործնական ստեղծագործական առաջադրանքների կատարման ընթացքում: Հիմնական ցուցանիշներն են համարվում նրանց ստեղծագործական գործունեության պահանջմունքների և դրդապատճառների, գեղարվեստական մտածողության, կարողությունների և հմտությունների նախնական ձևավորվածությունը:

Հ.Ռ.Ֆարգադյանը դիտարկելով դեռահասների ստեղծագործական գործունեության դրդապատճառները նշում է. «Ստեղծագործական գործունեության մղող դրդապատճառներ ասելով հասկանում ենք որակապես նորի՝ մինչ այդ գոյություն չունեցող սուբյեկտիվ արժեքների ստեղծման գիտակցված գործընթաց, որը պայմանավորված է անձի ներքին մղումներով, ուղղված է բավարարելու նրա պահանջմունքները» [1, էջ 42]: Անձի ստեղծագործական գործունեության դրդապատճառները պայմանավորված են պահանջմունքներով: Ա.Մասլոուն, տալով մարդկային պահանջմունքների բնութագիրը՝ առանձնացրել է անձի գեղագիտական և

ինքնադրսևորման պահանջմունքները՝ ստեղծագործելը համարելով ինքնադրսևորման ընդունակություն [2, էջ 166]:

Գ.Ի.Իվանովը առանձնացնում է անձի ստեղծագործական գործունեությունը պայմանավորող ներքին և արտաքին դրդապատճառները որպես որոնողական, նյութական, հոգևոր-սոցիալական, ինքնապահպանման և զարգացման, ազգային և համամարդկային մշակույթի յուրացման պահանջմունքների բավարարման կարևորագույն գործոն [3]:

Ընդ որում ուսանողների՝ արվեստի տարբեր տեսակների վերաբերյալ հենքային մասնագիտական գիտելիքների տիրապետման աստիճանը և մասնագիտական կոմպետենցիաների զարգացվածության մակարդակը ցույց է տալիս ստեղծագործական առաջադրանքների կատարմանը նրանց պատրաստվածության աստիճանը, քանի որ կարողությունների ձևավորումը ընթանում է նոր գիտելիքների հենքի վրա՝ կիրառական ստեղծագործական առաջադրանքների կատարման ընթացքում:

Մեր դիտարկումները ցույց տվեցին, որ արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորված է դիտարկվող ոլորտում դրսևորվող ստեղծագործական ընդունակություններով, ստեղծագործական ներուժով, ստեղծագործական գործունեության բնույթով և օբյեկտով, այդ օբյեկտի վերաբերյալ գիտելիքներով, ստեղծագործական գործունեության եղանակների իմացությամբ, դրանց նոր իրավիճակներում՝ գործնականում կիրառման հնարավորություններով: Ընդ որում հետազոտությունները ցույց տվեցին, որ արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում դրսևորվում են ստեղծագործական կարողությունների հետևյալ **մետակարողությունները**՝

- մասնագիտական գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողությունը (ստեղծագործական առաջադրանքի նպատակը և խնդիրները, դրա իրականացման փուլերը սահմանելու կարողությունը),

- կատարողական կարողությունները (ստեղծագործական առաջադրանքի կատարման, և դրա ընթացքում որոշակի միջոցների օգտագործման տեխնիկայի տիրապետման կարողությունները):

Ստեղծագործական կարողությունների զարգացման գործընթացի ուսումնասիրման հիմնական խնդիրներից մեկը դրանց զարգացման վրա ազդող գործոնների և առանձնահատկությունների բացահայտումն է: Մյուս տեսանկյունը ստեղծագործական կարողությունների զարգացման փուլերի և մակարդակների չափանիշների սահմանումն է:

Ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակի բացահայտումը ու գնահատումը բարդ գործընթաց է, որի հաջող իրականացումը հնարավոր է միայն փիլիսոփայական, հոգեբանական, մանկավարժական և սոցիոլոգիական հետազոտությունների տվյալների հիման վրա:

Մեր հետազոտությունները ցույց տվեցին, որ արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների գեղարվեստական ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը ընթանում է հետևյալ փուլերով.

- **1-ին փուլ**-ստեղծագործական մասնագիտական ոլորտի վերաբերյալ գիտելիքների ձեռք բերում,

- **2-րդ փուլ**- գիտելիքից անցումը ստեղծագործական իմացական գործունեության՝ ստեղծագործական նախագծերի կատարում,

- **3-րդ փուլ**- դասախոսի կողմից ուսանողների ստեղծագործական ինքնուրույն աշխատանքների պլանավորում և ստեղծագործական ներուժի ակտիվացում,

- **4-րդ փուլ**- ուսանողների նախապատրաստումը ստեղծագործական ինքնուրույն աշխատանքի կատարմանը,

• **5-րդ փուլ**- գեղարվեստական ստեղծագործության օրինակների վերարտադրություն, ստեղծագործական բնույթի վարժությունների իրականացում,

• **6-րդ փուլ**- սեփական ստեղծագործական մտահղացման նախագծում,

• **7-րդ փուլ**- գեղարվեստական ստեղծագործական մտահղացման կամ ստեղծագործական առաջադրանքների կատարում,

• **8-րդ փուլ**- ստեղծագործական աշխատանքի ավարտում և իրականացման արդյունքի գնահատում:

Մանկավարժական և հոգեբանական հետազոտությունները թույլ տվեցին բացահայտելու ստեղծագործական գործընթացի մի շարք օրինաչափություններ և դրանցով պայմանավորված ստեղծագործական կարողությունների զարգացման առանձնահատկությունները (Բ.Գ. Անանև, Ա.Վ.Բրուշինսկի, Լ.Վ.Վիգոտսկի, Պ.Յա. Գալպերին, Վ.Ս.Կուզին, Ա.Ն.Լեոնտև, Բ.Ֆ.Լոմով, Ն.Ս.Լեյտեա, Ս.Լ.Ռուբինշտեյն, Լ.Թ.Ասատրյան, Լ.Ս.Ներսիսյան, Ս.Ս.Ներսիսյան, Լ.Գ.Աթանեսյան, Ա.Ա.Քեշիշյան):

Հենվելով հիմնախնդրի վերաբերյալ վերը նշված հետազոտողների հայեցակարգային մոտեցումների վրա՝ հետազոտության ընթացքում ձևակերպվեցին և հիմնավորվեցին արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների գեղարվեստական ստեղծագործական կարողությունների զարգացման հետևյալ օրինաչափությունները.

- ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորված է գեղարվեստական ստեղծագործական ընդունակությունների և ստեղծագործական ներուժի առկայությամբ,

- ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորված է ստեղծագործական գործունեության պահանջմունքով և դրդապատճառով,

- ստեղծագործական կարողությունները զարգանում են այդ բնագավառի գիտելիքների ձեռք բերման վրա՝ որոշակի մեթոդների, տեխնոլոգիաների և մանկավարժական պայմանների ապահովման դեպքում,

- ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորված է ստեղծագործական գործունեության եղանակների և հնարների տիրապետման մակարդակով:

Ստեղծագործական կարողությունների զարգացման առանձնահատկություններն են՝

- ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման պայմանավորվածությունը ստեղծագործական գործունեությանը նրանց պատրաստվածության աստիճանով և ուսումնասիրվող նյութի ծավալով ու բնույթով,

- ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը բնութագրվում է ուսումնական ստեղծագործական աշխատանքի կատարման տրամաբանական և տեխնիկական հնարների տիրապետմամբ,

- ստեղծագործական կարողությունների զարգացման պայմանավորվածությունը անհատական, ինքնուրույն և կոլեկտիվ ստեղծագործական աշխատանքների կատարմամբ,

- ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը ուղեկցվում է դասախոսի խորհրդատվական (ֆասիլիտացիոն) գործառույթի իրականացմամբ, այդ գործընթացի շտկմամբ և կարգավորմամբ,

- ուսանողների ստեղծագործական գործունեության որակը, ստեղծագործական կարողությունների զարգացման արդյունավետության պայմանավորվածությունը տվյալ ազգի պատմամշակութային ժառանգությամբ և հասարակության զարգացման մակարդակով,

• ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը պայմանավորում է նրանց գեղարվեստական սոցիալականացման գործընթացի և գեղարվեստական կապիտալի կուտակման արդյունավետությունը:

Ելնելով նշված օրինաչափություններից և առանձնահատկություններից՝ մեր կողմից առանձնացվել են արվեստագիտական առարկաների ուսուցման գործընթացում ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակների որոշման չափանիշները:

Ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակների որոշման չափանիշներն են՝

• ստեղծագործական աշխատանք կատարելու համար անհրաժեշտ է մասնագիտական գիտելիքների առկայությունը,

• ստեղծագործական գործունեության նպատակի որոշման կարողությունը,

• ստեղծագործական կարողությունների զարգացման գործընթացի պլանավորման և միջոցների ընտրման կարողությունը:

Ուսանողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակները պայմանավորված են ուսումնական նյութի բովանդակությամբ, ստեղծագործական առաջադրանքների իրականացման արդյունավետությամբ, որոնք արտացոլում են նաև նրանց ստեղծագործական գործունեության աստիճանները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ֆարգալյան Հ.Ռ./ Սովորողների ստեղծագործական գործունեության կազմակերպումը դպրոցում, Եր., Արտագերս, 2012.-80 էջ:
2. <http://www.trizminsk.org/e/25010.htm> /Иванов Г.И. Основные мотивы творческой деятельности человека/
3. Abraham H. Maslow. Motivation and Personality (2nd ed.) N.Y.: Harper & Row, 1970.

РЕЗЮМЕ

ОСОБЕННОСТИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИСКУССТВОВЕДЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Л.А.ИСКОЯН

В статье рассматриваются особенности и закономерности развития творческих умений студентов. Выявлены основные факторы развития творческих умений студентов в процессе обучения искусствоведческих дисциплин.

SUMMARY

PECULIARITIES, REGULATIONS AND FACTORS OF DEVELOPMENT OF STUDENTS CREATIVE SKILLS IN THE PROCESS OF TEACHING ART DISCIPLINES

L.A.ISKOYAN

The article dwells on the peculiarities, regulations of the development of students creative skills. The fundamental factors of the development of students creative skills in teaching art disciplines have been uncovered and detailed in the paper.